

УДК 336.71:338.49](477)

М. В. Федик, аспірант

Львівського національного університету імені Івана Франка

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

У статті розглянуто основні чинники впливу на розвиток банківської інфраструктури України та здійснено їх групування за різними критеріями. Досліджено вплив чинників на інфраструктуру українського банківництва, а також з'ясовано наслідки цього впливу в розрізі окремих видів банківської інфраструктури.

Ключові слова: банківська інфраструктура, банківська система, чинники впливу, внутрішні чинники, зовнішні чинники, макросередовище, мезосередовище.

Постановка проблеми. Банківська інфраструктура нерозривно пов'язана з розвитком банківської системи, оскільки має відносно неї допоміжний та обслуговуючий характер. Тому виявлення чинників впливу на вітчизняну банківську інфраструктуру на сьогодні є надзвичайно актуальним завданням, оскільки дозволить здійснити прогнозування та визначити причини, які перешкоджають чи, навпаки, стимулюють розвиток вітчизняної інфраструктури банківського бізнесу, а також допоможе сформуванню основних заходів, які потрібно вжити для її оптимізації та підвищення ефективності. Враховуючи це, саме врахування чинників впливу на банківську інфраструктуру, на наш погляд, повинно бути однією з найсуттєвіших та найнеобхідніших умов для подальшої розробки стратегії підвищення ефективності функціонування банківської системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням чинників впливу на банківську систему здійснювали вітчизняні і закордонні вчені, зокрема В. М. Вербенська, І. І. Д'яконова, А. О. Єпіфанов, О. О. Затварська, В. О. Зінченко, С. М. Ільясов, І. В. Сало, В. С. Стельмах, Г. Г. Фетисов. Однак питання виявлення та вивчення чинників, які впливають на розвиток вітчизняної банківської інфраструктури, й досі залишається недослідженим та потребують нагального розгляду.

Метою статті є виявлення основних чинників, які впливають на розвиток банківської інфраструктури, групування їх за різними критеріями та дослідження їхнього впливу на інфраструктуру вітчизняного банківництва, а також з'ясування наслідків, які вони здійснюють на інфраструктурне забезпечення банків, у розрізі окремих видів банківської інфраструктури.

Виклад основного матеріалу. Розвиток банківської інфраструктури залежить від впливу групи різних чинників, а питання їх оцінки не є таким простим, як може здатися з першого погляду. Ми пропонуємо всі чинники, які впливають на розвиток банківської інфраструктури України, визначити та згрупувати за такими критеріями:

- 1) за походженням: внутрішні та зовнішні чинники;

- 2) залежно від сфери охоплення: чинники макро- та мезосередовища;
- 3) за наслідками впливу: позитивні та негативні чинники.

Отже, на ефективність функціонування банківської інфраструктури впливає низка внутрішніх та зовнішніх чинників. Зокрема, зовнішні чинники формують загальні умови функціонування інститутів банківської інфраструктури та є екзогенними, тобто не мають прямого впливу на інфраструктуру вітчизняного банківництва. До внутрішніх чинників належать ті, які безпосередньо залежать від діяльності інститутів банківської інфраструктури. Тому дані чинники є ендогенними щодо інфраструктури банківського бізнесу загалом.

На нашу думку, *внутрішні (ендогенні) чинники*, які безпосередньо впливають на діяльність інститутів банківської інфраструктури, доцільно розмежувати на певні складові, зокрема ми пропонуємо виділити такі:

- 1) організаційні чинники: вид організаційної побудови інститутів банківської інфраструктури; асортимент продуктів інститутів банківської інфраструктури; спеціалізація або диверсифікація продуктів банківської інфраструктури;
- 2) фінансові чинники: вибір правильної фінансової стратегії розвитку; рівень дохідності і прибутковості; рівень рентабельності; величина і структура витрат, їх динаміка; склад майна і фінансових ресурсів;
- 3) кадрові чинники: рівень освіти кадрів; рівень кваліфікації керівництва; правильний розподіл кадрів; якість кадрового менеджменту; стан внутрішнього контролю; ефективність прийняття управлінських рішень;
- 4) техніко-технологічні чинники: технічна оснащеність; сучасний рівень технологій; рівень комп'ютеризації;
- 5) комерційні чинники: рівень зв'язків з іншими суб'єктами банківської інфраструктури та суб'єктами підприємницької діяльності; здатність до впровадження інновацій; якість співробітництва з клієнтами та партнерами; здатність швидко пристосовуватися до змін ринкової кон'юнктури;
- 6) маркетингові чинники: наявність відділу маркетингу; ефективність маркетингової стратегії; вивчення та прогнозування тенденцій розвитку банківського ринку; створення позитивного іміджу.

Серед *зовнішніх (екзогенних) чинників* вважаємо доцільним виділити:

- 1) економічні чинники: економічні умови господарювання; стійкість національної валюти; рівень інфляції; інвестиційний клімат; стан фінансового та валютного ринків;
- 2) державні чинники: законодавча база; ступінь досконалості законодавства, що стосується банківської інфраструктури; політична стабільність; податкова політика; напрямок політики держави; політичні взаємовідносини з іншими державами;
- 3) ринкові чинники: потреби ринку в продуктах та послугах банківської інфраструктури; стан та рівень розвитку ринкової інфраструктури; стан ринкової кон'юнктури; конкурентне становище як на вітчизняному, так і на світовому ринку;
- 4) соціальні чинники: соціальна ситуація в суспільстві; довіра клієнтів до інститутів банківської інфраструктури; ефективність впливу маркетингових програм на клієнтів.

Як уже було зазначено, за сферою охоплення чинники, які впливають на банківську інфраструктуру, розподіляються на: чинники макросередовища, до яких традиційно віднесемо п'ять груп чинників (природні, політичні, економічні, соціально-культурні, науково-технічні), і чинники мезосередовища, які безпосередньо пов'язані з банківською інфраструктурою.

Чинники мікросередовища, на нашу думку, виділяти недоцільно, оскільки вони впливають безпосередньо на суб'єкти банківської інфраструктури, а через їхню неоднорідність та багатогранність просто неможливо їх систематизувати. Крім того, чинники цього середовища мають незначний вплив на банківську інфраструктуру в цілому, тому в межах даного дослідження від них можна абстрагуватися.

Під час визначення чинників макросередовища, на нашу думку, необхідно дотримуватися найбільш поширеної класифікації (рис. 1).

Із всієї сукупності чинників макросередовища найбільш відчутний вплив на діяльність української банківської інфраструктури, на наш погляд, справляють політичні та економічні. До політичних чинників слід віднести систему законодавства, що існує в державі, та загальний розвиток політичної ситуації в суспільстві у напрямку стабілізації або навпаки. Щодо економічних чинників, то, на наш погляд, вони мають найбільш визначальний вплив на розвиток вітчизняної банківської інфраструктури, оскільки банківську інфраструктуру можна розглядати як самостійну економічну галузь та особливий вид підприємницької діяльності. У першу чергу під час розгляду чинників впливу на банківську інфраструктуру, необхідно насамперед аналізувати стан фінансового ринку в цілому та окремих показників, які характеризують його діяльність: грошово-кредитну політику держави, загальний стан фінансово-кредитної сфери, стан валютного ринку, стабільність національної валюти, стан фондового ринку тощо. На нашу думку, саме ці показники значною мірою дають змогу визначити, наскільки успішно буде розвиватися вітчизняна банківська інфраструктура в подальшому.

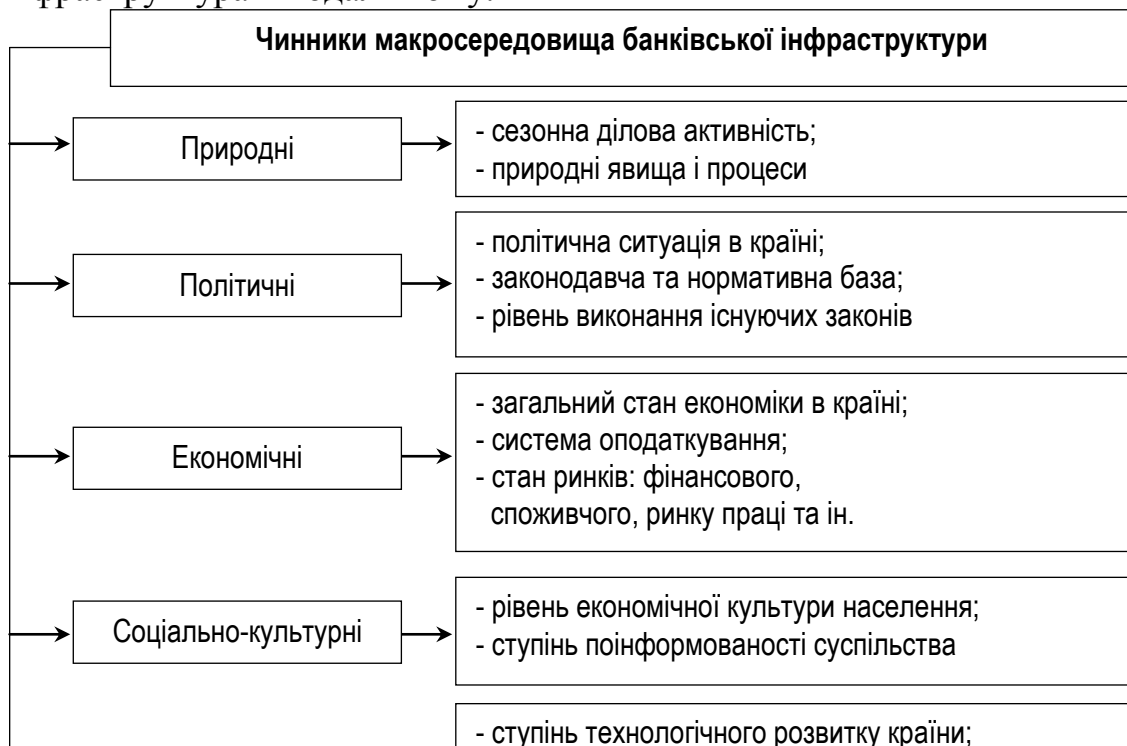

Рис. 1. Чинники макросередовища, які впливають на розвиток банківської інфраструктури

Джерело: авторська розробка.

Проте варто зазначити, що незважаючи на суттєвий вплив макроекономічних чинників, навіть лише за їх позитивного впливу, все ж розвиток банківської інфраструктури багато в чому буде визначатися впливом (негативним або позитивним) саме галузевих чинників, тобто чинників мезосередовища банківської інфраструктури.

У зв'язку з тим, що банківська інфраструктура як самостійний об'єкт дослідження практично не розглядається у вітчизняній та зарубіжній літературі, тому на основі власних спостережень ми виділили три групи чинників мезосередовища банківської інфраструктури (рис. 2): 1) *стан банківської системи* (рівень розвитку та основні показники банківської діяльності); 2) *законодавча та нормативна база*, яка визначає “правила гри” для банків та інфраструктурних підприємств, які їх обслуговують, а також безпосередньо впливає на науково-методичне, кадрове та інформаційне забезпечення банківської інфраструктури; 3) *підприємницьке середовище*, яке здійснює безпосередній вплив на інституційний розвиток банківської інфраструктури.

Рис. 2. Чинники мезосередовища, які впливають на розвиток вітчизняної банківської інфраструктури

Джерело: авторська розробка.

З'ясувавши основні чинники мезосередовища банківської інфраструктури, нам необхідно дослідити, яким чином вони впливають на інфраструктурні інститути, які в свою чергу повинні забезпечувати ефективне функціонування банківської системи України.

Щодо стану та рівня розвитку банківської системи, то варто згадати, що до початку фінансової кризи банківська система України розвивалася прискореними темпами. Кількість зареєстрованих банків наприкінці 2008 р. досягла 198 (діючих – 184). Впродовж періоду з 01.01.2008 до 01.01.2009 спостерігалось потужне нарощування їх активів з 599,4 до 926,1 млрд. грн. [2].

Починаючи з вересня 2008 р., в Україні розпочалось погіршення макроекономічної ситуації. А в IV кварталі країну охопила жорстка фінансово-економічна криза, зумовлена як впливом світових тенденцій розвитку, так і структурними недоліками української економіки.

Без сумніву, криза, яка призвела до спаду розвитку банківської системи, суттєво знизила попит на послуги банківської інфраструктури. Банки, виснажені фінансовою кризою, були змушені запрацювати в режимі жорсткої економії, а це, в свою чергу, вплинуло на функціонування усіх видів банківської інфраструктури. На наш погляд, найбільше збитків було завдано маркетинговій інфраструктурі, оскільки криза змусила банки зменшити витрати на рекламу, а також змінити свою рекламну стратегію і тактику та почати активніше використовувати маловитратні канали просування бренду та послуг. Чималих збитків зазнала й виробнича інфраструктура, зокрема зменшився попит на послуги інформаційних та консалтингових агентств, відбулося скорочення банківського персоналу. За інформацією НБУ, чисельність співробітників банківської галузі за 2009–2010 рр. скоротилася майже на 60 тис. осіб [1].

Це все свідчить про те, що розвиток банківської інфраструктури прямо пропорційно залежить від стану та рівня розвитку банківської системи. Інакше кажучи, позитивні чи негативні зміни у розвитку банківської системи неодмінно призводять до підвищення або зниження попиту на продукти банківської інфраструктури. Таким чином, ми можемо стверджувати, що стан банківської системи є визначальним чинником розвитку банківської інфраструктури.

Наступним не менш важливим чинником впливу на розвиток банківської інфраструктури є законодавча та нормативна база, яка регулює її діяльність.

Щодо впливу цього чинника на інфраструктурне забезпечення банків, то перш за все слід зазначити, що законодавча та нормативна база в частині регулювання банківської інфраструктури як спеціальна галузь права в Україні практично відсутня. А існуюче законодавство, що регулює діяльність вітчизняної інфраструктури, включає в себе величезну кількість законів та законопроектів. Однак дуже багато з них потребують змін, вдосконалення та доопрацювання перед їхнім прийняттям, зокрема закони, які стосуються сфери рейтингового, інформаційного, кадрового та науково-методичного забезпечення банківської діяльності. Тому вважаємо, що цей чинник негативно відображається на розвитку вітчизняної банківської інфраструктури.

Третім досить суттєвим чинником впливу на розвиток банківської інфраструктури ми вважаємо підприємницьке середовище, оскільки банківську інфраструктуру можна розглядати як сукупність підприємницьких структур та організацій.

На наш погляд, необхідною передумовою динамічного розвитку та ефективної діяльності будь-якого інституту банківської інфраструктури є перш за все створення сприятливого підприємницького середовища та його регулювання. Проте на даному етапі становлення економіки України, підприємницьке середовище для ефективного функціонування та розвитку інститутів банківської інфраструктури не дуже сприятливий. Зокрема, негативно на формування та розвиток банківської інфраструктури в даний час впливають рівень та склад підприємницьких ризиків, які дуже важко оцінити, тому що значною мірою вони залежать від рівня розвитку банківської системи. Негативно впливають і адміністративні бар'єри, до яких варто віднести: проблеми реєстрації; недосконалість системи ліцензування; значну кількість контролюючих органів і дублювання ними функцій; бюрократичні дії органів державної виконавчої влади.

Вітчизняні інститути банківської інфраструктури стикаються також з такою небезпекою, як низька рентабельність даного виду бізнесу за умови спеціалізації свого обслуговування лише на банківському секторі.

Існуюча в Україні система оподаткування недосконала і досить часто є одним з найбільш стримуючих чинників щодо розвитку малого та середнього бізнесу, а з прийняттям нового податкового кодексу України з'явилося дуже багато суперечностей та двозначностей у веденні бізнесу. Через те, що підприємства банківської інфраструктури – це в основному малий і середній

бізнес або некомерційні організації, вплив цього чинника, ми розцінюємо як негативний.

Варто також відзначити, що в Україні відсутні сприятливі умови для розвитку приватного підприємництва в сфері банківської інфраструктури через відсутність державної стратегії розвитку даного виду бізнесу, суть якої в першу чергу повинна полягати у прийнятті та реалізації державних програм у межах розвитку окремих інфраструктурних елементів, а саме: інформаційного і рейтингового простору, матеріально-технічної бази, науково-методичного забезпечення, системи підготовки кадрів за банківською спеціальністю тощо.

Без сумніву, що на кожен вид банківської інфраструктури впливає чимала кількість чинників, які в подальшому визначають позитивні чи негативні тенденції розвитку того чи іншого виду інфраструктури. У зв'язку з цим ми згрупували ці чинники за наслідками впливу на позитивні та негативні за кожним видом інфраструктури банківського бізнесу (рис. 3).

Чинники за наслідками впливу на окремі види банківської інфраструктури	
Позитивні	Негативні
Виробнича інфраструктура	
<ul style="list-style-type: none"> - оснащеність банків сучасною та високотехнологічною технікою; - наявність достатньої кількості вітчизняних виробників технічного обладнання для банків; - стабільне зростання кількості користувачів інтернет-банкінгом; - наявність в НБУ власної мережі навчальних закладів, що забезпечують банки висококваліфікованими кадрами; - стабільний попит на висококваліфікованих фахівців банківського бізнесу; - велика кількість українських сайтів, що містять інформацію про банки; - широкий перелік спеціальностей за яким готуються майбутні банківські фахівців 	<ul style="list-style-type: none"> - незначна кількість на вітчизняному банківському ринку виробників технологічного обладнання; - велика кількість підприємств, які постачають технологічне обладнання з-за кордону; - монополізація ринку програмного забезпечення для банків; - розробка СЕП на основі технічного та системного програмного забезпечення, що не відповідає сучасним міжнародним стандартам для систем подібного класу; - значне скорочення персоналу вітчизняними банками протягом останніх двох років; - наявність недостатньої кількості рейтингових агентств, які включені ДКЦПФР до Державного реєстру уповноважених рейтингових агентств; - лише половина банківських установ є учасниками бюро кредитних історій
Маркетингова інфраструктура	
<ol style="list-style-type: none"> 1) динамічний розвиток українського ринку реклами; 2) стрімке зростання витрат банків на рекламу в післякризовий період 	<ol style="list-style-type: none"> 1) неусвідомлення банками необхідності проведення постійних та різносторонніх маркетингових досліджень ефективності своєї діяльності; 2) обмежене використання новітніх технологій та нетрадиційних носіїв реклами
Науково-методична інфраструктура	
<ul style="list-style-type: none"> велика кількість науково-дослідних інститутів у структурі вищих навчальних закладів 	<ol style="list-style-type: none"> 1) низький попит на послуги науково-дослідних, аналітичних центрів тощо; 2) нескоординована діяльність науковців з банківської проблематики; 3) незначний відсоток застосування банками

	на практиці результатів наукових досліджень
Інфраструктура безпеки банківської діяльності	
функціонування спеціалізованого органу з сертифікації банківського обладнання	1) низький розмір гарантованої суми відшкодування за вкладами ФГВФО у порівнянні з відшкодуванням в інших країнах; 2) відсутність зобов'язання ФГВФО відшкодувати вклади не за фактом банкрутства банку, а за фактом неповернення депозиту

**Рис.
3.
Чинники впливу на розвиток**

банківської інфраструктури України в розрізі її окремих видів

Джерело: авторська розробка.

Висновки. Отже, на банківську інфраструктуру впливає цілий комплекс різноманітних чинників, які відрізняються між собою за походженням, сферою охоплення та наслідками впливу відносно кожного з видів інфраструктури вітчизняного банківництва. Проте усі ці чинники мають єдину, але дуже важливу спільну рису – взаємозалежність між собою та банківською інфраструктурою, точніше тісний та різносторонній взаємозв'язок між усіма чинниками та елементами інфраструктури. Зміна того чи іншого чинника негайно призводить до позитивної чи негативної зміни у розвитку окремого виду інфраструктурного забезпечення, та в свою чергу до покращення чи погіршення стану вітчизняної банківської інфраструктури.

Список літератури

1. Банкір не потрібен [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua>.
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

Summary

The article examines the main factors of influence on the development of banking infrastructure of Ukraine and by grouping them according to various criteria. The influence factors on the infrastructure of the Ukrainian banking, and found out the consequences of this impact in terms of certain types of banking infrastructure.

Отримано 08.07.20011